

Arkeologisk förundersökning

FAGERBACKEN 1:5

planerad gång- och cykelväg genom blästbruks-
lämning Stora Tuna 216:1 och bopats Stora Tuna
216:2 i Borlänge kommun, Dalarnas län

Arkeologisk rapport 2018:12

Jimmy Axelsson Karlqvist & Mattias Frisk

Arkeologisk förundersökning

FAGERBACKEN 1:5

planerad gång- och cykelväg genom blästbruks-
lämning Stora Tuna 216:1 och boplatz Stora
Tuna 216:2 i Borlänge kommun, Dalarnas län

Jimmy Axelsson Karlqvist

Mattias Frisk

Dalarnas museum

Arkeologisk rapport 2018:12

Renritning: Jimmy Axelsson Karlqvist

Form: Eva Carlsson

Framsida: Översikt över undersökningsområdet från nordost. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist

Rapporten kan beställas från Dalarnas museum, Box 22, 791 21 FALUN
tfn 023-666 55 00, e-post info@dalarnasmuseum.se

© Lantmäteriet I2018/00142

© Dalarnas museum 2018

Tryck: Dalarnas museum, Falun, 2018

ISSN 1400-8815

Innehåll

Inledning	5
Kunskapsläge.....	6
Syfte.....	8
Metod och genomförande.....	8
Undersökning och resultat	9
Schakt.....	9
Anläggningar	11
Fynd	12
Analyser	12
Slutsatser och utvärdering.....	13
Utvärdering i förhållande till undersökningsplanen.....	14
Sammanfattning	15
Referenser.....	15
Arkiv	15
Tekniska och administrativa uppgifter	16
Bilaga 1, Anläggningsbeskrivningar	17
Bilaga 2, Fyndlista	20

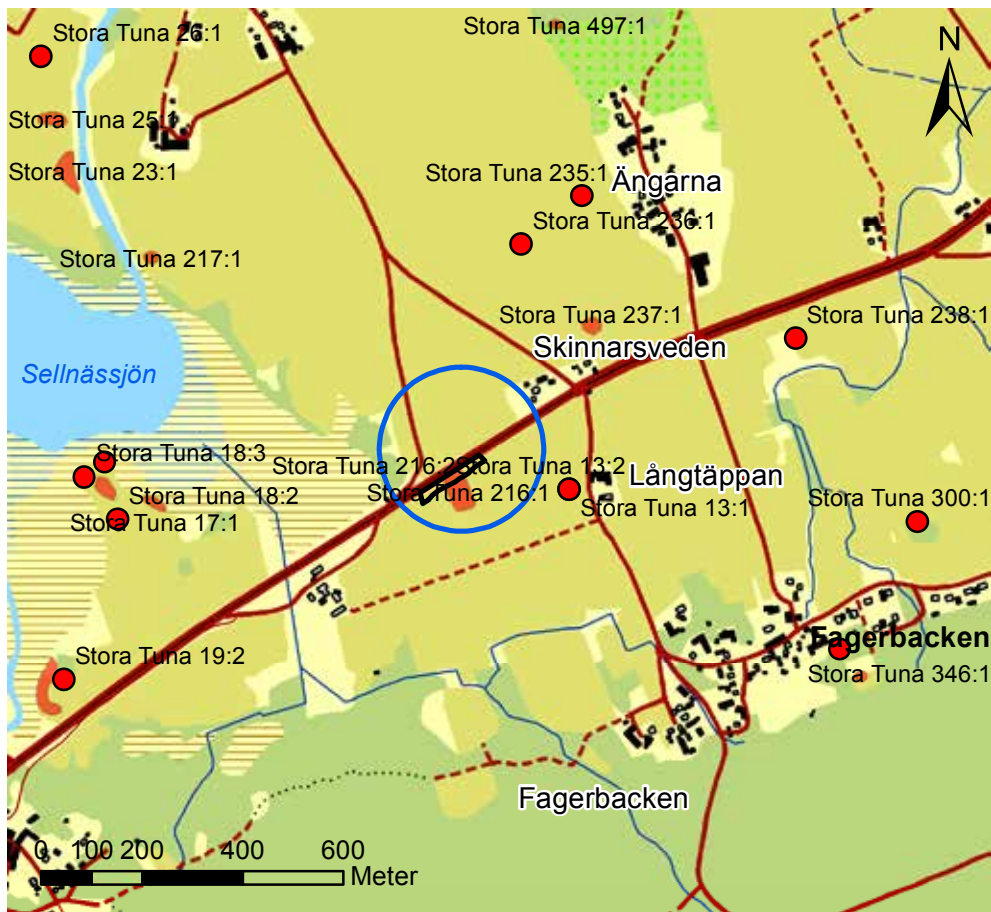

Inledning

I samband med att Trafikverket planerar att anlägga en gång- och cykelväg mellan Halvarsgårdarna och Tolsbo har arkeologer från Dalarnas museum genomfört en förundersökning i enlighet med länsstyrelsens beslut, dnr 431-8702-2017 (figur 1). Undersökningen genomfördes i maj 2018 då sammanlagt fyra schakt togs upp inom undersökningsområdet på fastigheten Fagerbacken 1:5. Alla schakten var belägna i brukad åkermark, och uppgick till en sammanlagd yta på 595 kvadratmeter. Undersökningsområdet är beläget i ett område som tidigare inte varit föremål för några arkeologiska undersökningar och

Figur 1. Utdrag ur fastighetskartan över förundersökningsområdet. Förundersökningsområdet ligger inom den blå ringen. Skala 1:40 000.

Figur 2. Utdrag ur fastighetskartan med det aktuella förundersökningsområdet markerat med svart inom den blå ringen. Skala 1:10 000.

den planerade gång- och cykelvägen löper igenom RAÄ Stora Tuna 216:1–2, vilka utgörs av en blästerbrukslämning respektive en boplats.

Kunskapsläge

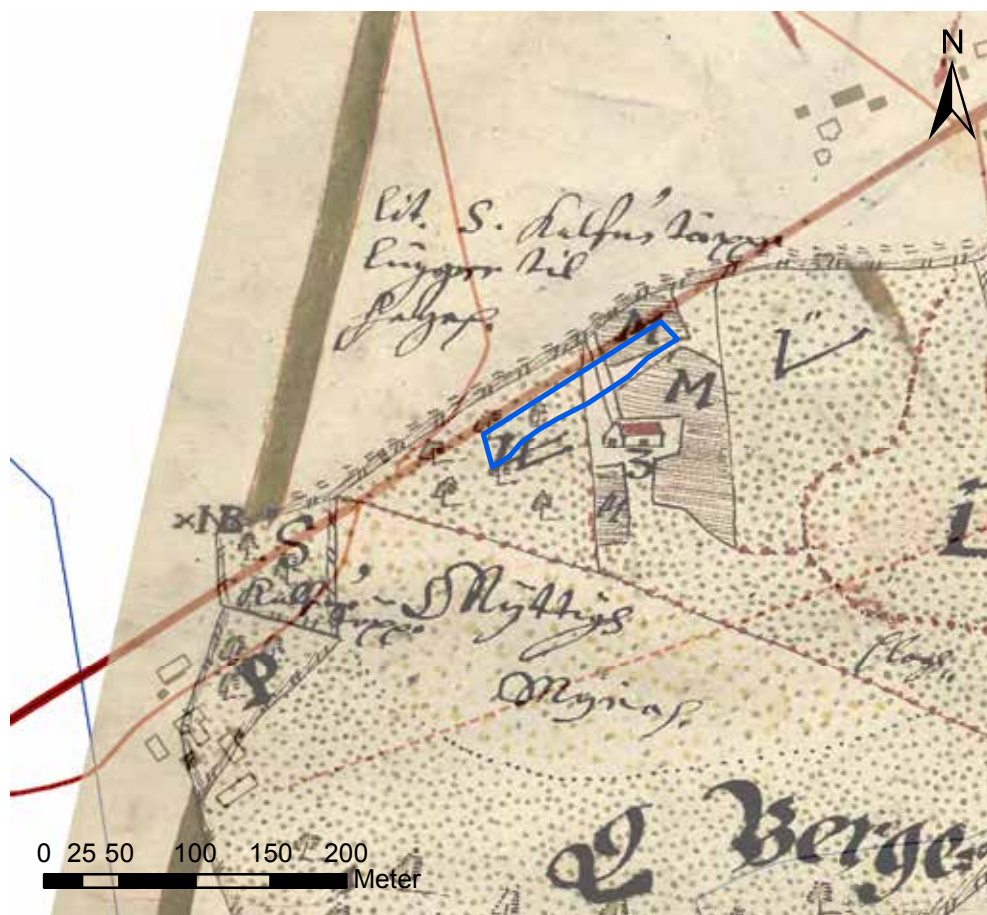
Undersökningsområdet är delvis beläget på en flack höjdrygg, centralt mellan Fagerbacken i sydost och Sellnässjön i nordväst (figur 2). Terrängen i det direkta närområdet varierar mellan flackt till lätt kuperat för att i sydost, mot vad som idag är känt som bland annat Hessenberget och Nybroberget, övergå till en allt mer kuperad och bergig terräng. Höjdnivån varierar från cirka 140 m.ö.h. i undersökningsområdet till mellan 225–345 m.ö.h. i söder. I dag utgörs stora delar av området av odlad åkermark samt ängsmark.

Undersökningsområdet ligger i ett område som tidigare inte varit

13:1	Blästbrukslämning
13:2	By/gårdstomt
17:1	Boplats
18:1	Boplats
18:2	Fyndplats: kvartsavslag
18:3	Fyndplats: kvartsavslag
18:4	Fyndplats: kvartsavslag
19:1	Boplats
19:2	Fyndplats: kvartsavslag
23:1	Boplats
24:1	Slaggvarp
25:1	Boplats
26:1	Fyndplats: kvartsavslag
217:1	Slaggvarp
235:1	Fyndplats: slagg
236:1	Fyndplats: slagg
237:1	Blästbrukslämning
238:1	Fyndplats: slagg
246:1	Fångstgrop
300:1	Fyndplats: trindyxa
346:1	Häll med ristningar, historisk
497:1	Täkt

Figur 3. Lämningar i närområdet registrerade i FMIS

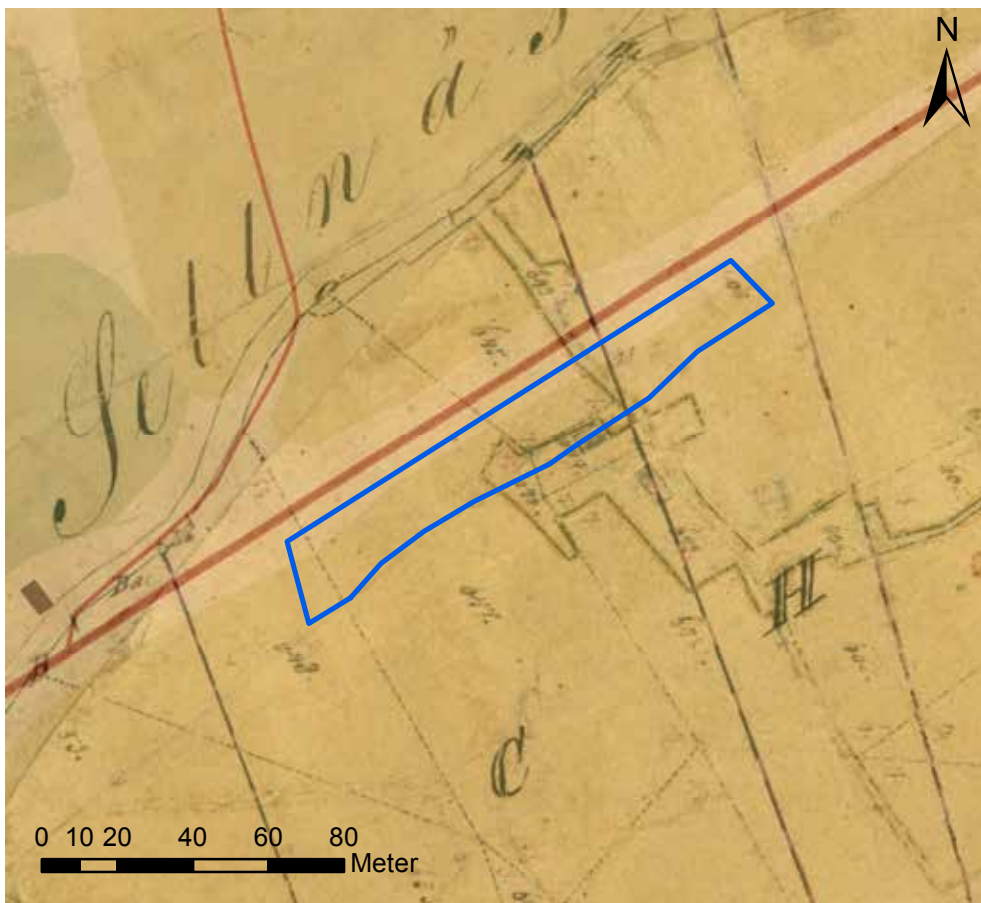

Figur 4. Rektifierad geometrisk jordebokskarta från år 1641 (LMV U46-23:u3.21). Undersökningsområdet markerat med blått och gården strax söderom benämns Haggården eller Haga. Skala 1:5000.

föremål för några arkeologiska undersökningar. Inventeringar i området har skett i tre omgångar. Den första inventeringen gjordes 1929 av A. Karlén (Dalarnas museums arkiv). På 1960-talet gjordes fornminnesinventeringen för ekonomiska kartan av bl.a. Åke Hyenstrand och därefter den s.k. revideringsinventeringen 1991 på uppdrag av Riksantikvarieämbetet varibland de berörda fornlämningarna 216:1–2 beskrevs (FMIS, Klotz, 2006). Utöver dessa två återfinns 22 fornlämningar inom en cirka 1 km radie från undersökningsområdet (FMIS; figur 2–3). De tre till synes dominerande kategorierna utgörs av kvartsfynd, slagg och boplatser, vilket antyder att Fagerbackens förflutna utgjorts av gårds- och bymiljö och järnframställning samt en viss närvaro av boplatser från stenåldern vilket indikeras av de kvarts- och bergartssavslag samt den trindyxa som påträffats.

Det historiska kartmaterialet utgörs bland annat av geometriska jordebokskartan från år 1641 (figur 4). Från denna period finns tre gårdar, Högsnäs, Bergegården och Haggården eller Haga i anslutning till undersökningsområdet. Den gård som benämns Haga ligger närmast den aktuella undersökningen. Det nämns dock inte vem som äger gården under 1640-talet (Intresseföreningen för Gamla skolan i Halvars 2008:168–169). Storskifteskartan från år 1843 (figur 5) visar Lindbackens åker och slog samt en mindre gårdstomt i anslutning till undersökningsområdet. Gården är benämnd som Malis gårdstomt enligt kartans förteckning (LMV 20-stu-253).

Figur 5. Rektifierad skifteskarta från 1843 (LMV 20-stu-253). Undersökningsområdet markerat med blått och gården i södra kanten benämns Malis gårdstomt. Skala 1:2000.

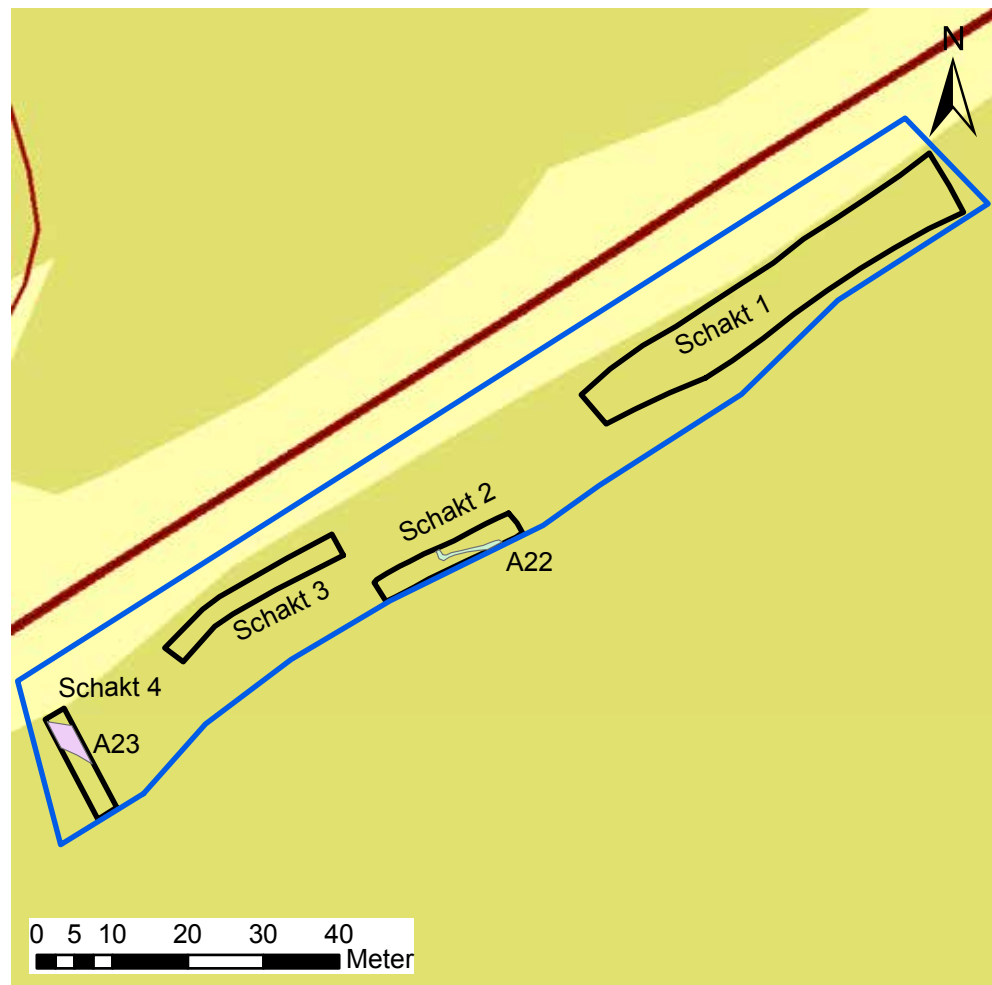
Syfte

Syftet med förundersökningen var att fastställa och beskriva fornlämningens karaktär, tidsställning, utbredning, omfattning, sammansättning och komplexitet med hjälp av ett vetenskapligt arbets sätt. Vidare skulle undersökningen ge länsstyrelsen underlag för bedömning av fornlämningens kunskapspotential inför ett eventuellt beslut om arkeologisk undersökning.

Metod och genomförande

Totalt undersöktes 595 kvadratmeter (cirka 22%) av exploateringsytan genom fyra sökschakt, 3–9 meter breda och 20–55 meter långa, fördelade över området för att täcka in största möjliga yta. Samtliga schakt maskinrävdes med planskopa skiktvis ner till den nivå där kulturlager eller konstruktioner kunde påträffas. Schaktens väggar och botten rensades för hand. Alla fynd och anläggningar dokumenterades skriftligt och fotograferades samt mättes in med RTK-GPS. Samtliga schakt grävdes ned till naturlig mark för att på så sätt säkerställa att samtliga lämningar och faser undersöktes och dokumenterades.

Förundersökningens yta söktes av med metalldetektor innan avbaning påbörjades. Likaså söktes de schakt som togs upp av kontinuerligt under schaktningens gång. Metallutslag och fynd gjordes över merparten av förundersökningsområdet, dock påträffades majoriteten av fynden ytligt och på ett maxdjup på ca 0,15 meter. Dessa fynd utgjordes främst av metallföremål

Figur 6. Utdrag ur fastighetskartan med det aktuella förundersökningsområdet markerat med blått, schakten med svart och anläggningarna i schakt 2 och 4 med lila. Skala 1:1000.

men också en del järnslag. Majoriteten av järnslaggen påträffades på förundersökningens höjdrygg, i anslutning till schakt 1 och i området kring A14 (se figur 9). Endast ett kulturlager påträffades vid förundersökningen, men på grund av dess enkelhet kategoriserades detta lager, liksom övriga lämningar och kontexter som framkom, som anläggning för att bedömas och beskrivas mer specifikt vid en eventuell vidare undersökning.

Undersökning och resultat

Schakt

Totalt grävdes fyra sökschakt, lagda parallellt och delvis omlott med varandra längsmed förundersökningsområdet för att på så sätt täcka in så mycket yta som möjligt (figur 6).

Schakt 1 togs upp i undersökningsområdets nordöstra del, förlagt uppe på en höjdrygg. I detta schakt påträffades flertalet anläggningar. Schaktet var 9 meter brett och 54 meter långt. Dess djup var mellan 0,2 och 0,5 meter, varav djupast i söder. Hela schaktet grävdes ner till naturlig mark vilken utgjordes av gråbeige lera (figur 7).

Schakt 2 förlades i en västslänt, 20 meter sydväst om schakt 1. I detta

Figur 7. Översikt över Schakt 1, från sydväst. Foto: Mattias Frisk.

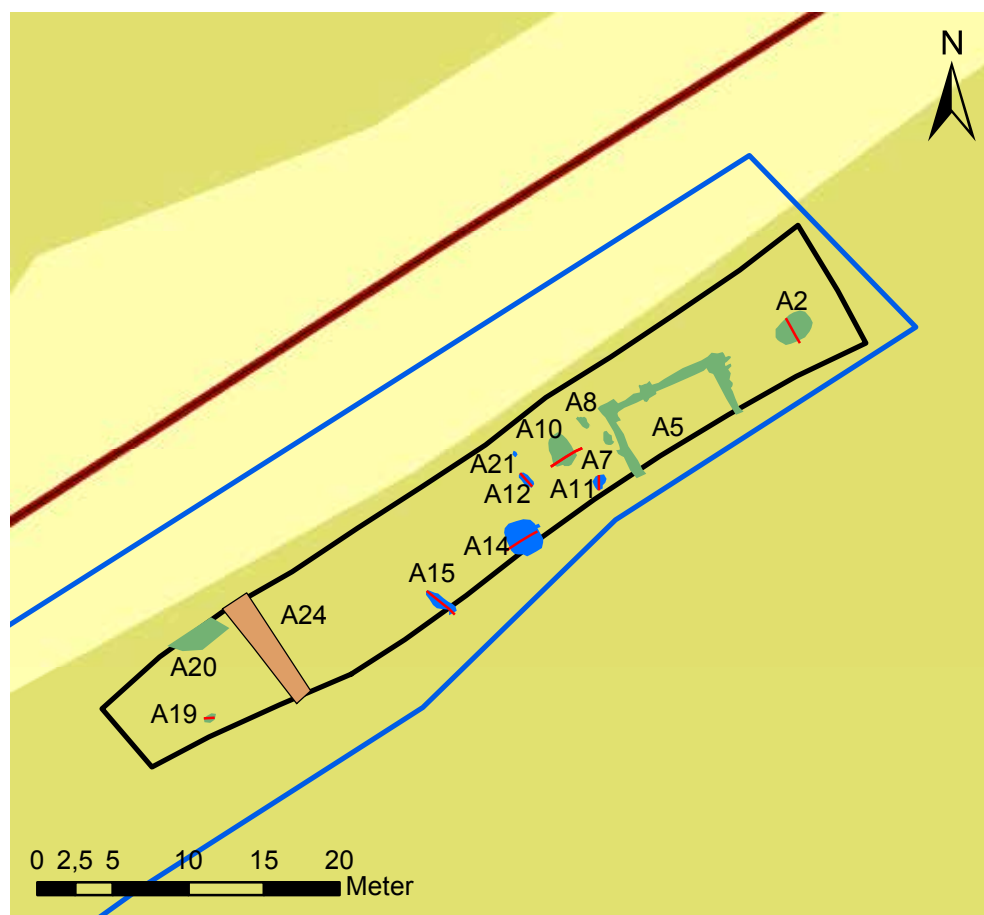
schakt påträffades anläggning A22 (dike). Schaktet var 20 meter långt och cirka 3 meter brett. Dess djup var 0,25–0,5 meter. Hela schaktet grävdes ner till naturlig mark vilken utgjordes av gråbeige lera.

Schakt 3 placerades cirka 5 meter norr om schakt 2, även det förlagt i en västslänt. Schaktet var 26 meter långt och cirka 3 meter brett. Dess djup var 0,3–0,4 meter. Hela schaktet grävdes ner till naturlig mark vilken utgjordes av gråbeige lera. Endast enstaka plogfårar var synliga i schaktet.

Schakt 4 förlades vid släntens nedre del, ca 15 meter från schakt 3 samt vinkelrätt gentemot övriga schakt. Schaktet var 15 meter långt och 3 meter brett.

Figur 8. Översikt över schakt 2, 3 och 4 placering inom undersökningsområdet, från väst. Foto: Mattias Frisk.

Figur 9. Utdrag ur fastighetskartan med det aktuella förundersökningsområdet markerat med blått och schakt 1 med svart. De blåmarkerade lämningarna har tolkats tillhöra blästbrukslämning 216:1 och de grönmärkade bytomt/gårdstomt 1220. Det beigemärkade är ett av diken som påträffades. Profiler har markerats med rött. Skala 1:500.

Dess djup var 0,7–0,9 meter. I dess botten påträffades A23 (dike). Hela schaktet grävdes ned till naturlig mark vilken utgjordes av gråbeige lera (figur 8).

Anläggningar

Totalt påträffades 15 anläggningar (bilaga 1). Majoriteten av dessa framkom i schakt 1, i nordöstra delen av undersökningsområdet (figur 9). Av dessa 15 anläggningar bör fem anläggningar kunna relateras till blästbrukslämning RAÄ Stora Tuna 216:1. Anläggningarna A11, 12, 14, 15 och 21 påträffades i schakt 1 och utgjordes av en hård och gropar av olika storlekar. Anläggningarna innehöll sotig silt, slagg och fragment av ugnsvägg. Anläggning A14, som var cirka 1,5–2 meter i diameter innehöll en större mängd fragment av ugnsvägg och stora mängder järnslag.

Av resterande tio anläggningar kan sju, A2, 5, 7, 8, 10, 19 och 20, relateras till bytomt/gårdstomten som i samband med undersökningen har registrerats som RAÄ Stora Tuna 1220. Anläggningarna utgjordes av grop, nedgrävning, stolphål, hård och kulturlager av olika storlekar. Anläggningarna innehöll brun siltig sand med tegelkross, keramik m.m. Anläggning A2 var cirka 1,5–2 meter stor grop och tolkades vara en avfallsgrop. Den andra större anläggningen A5 var en ramformad nedgrävning ca 9x5 meter stor, tolkades vara en bortplöjd stensyll.

Resterande tre anläggningar, A22, 23 och 24 var diken vilka inte kan definieras närmare.

Fynd

Sammantaget registrerades 30 fyndposter varav 10 av dessa utgjorde detektorfynd samt ett lösfynd. Återstående 19 fyndposter kom från de anläggningar som påträffades vid förundersökningen, alla i schakt 1. Av fynden från anläggningarna kom slagg att dominera och utgjorde åtta poster, varav en bör kunna klassificeras som del av bottenskälla F19 (figur 10)

Figur 10. Del av bottenskälla F19. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

och en som smidesskälla F10, troligen snarast från primärsmide. Därefter sju fyndposter bestående av ugnsvägg. Både ugnsväggsbitar och slagg hade samma karaktär som de som tidigare hittats vid blästplatser på centrala delar av Tunaslätten (Carlsson 1994).

Det framkom även fynd av gårdstomtskaraktär såsom kakel, yngre rödgods, buteljglas och skaft till kritpipa samt diverse järnföremål t.ex. beslag, märkla m.m. Efter att fynden samlats in gjordes en bedömning varefter tre fyndposter sparades, resterande fynd har kasserats. Fyndlista, se bilaga 2.

Analyser

Totalt togs prov ur fyra anläggningar, A14, A15, A21 och A10, alla från schakt 1, för ¹⁴C-analys. Den utfördes på Ångströmlaboratoriet, Uppsala Universitet. Proverna togs från tydliga och säkra anläggningar som uppfattades vara del i en större kontext.

Anl. nr	Kontext	Tall	Gran	Björk	Till ¹⁴ C-analys
A14	Grop	X			med 4 årringe under bark
A15	Grop	X			med max. 100 år fra bark
A21	Härd	X			med max. 100 år fra bark
A10	Härdrest	X			Med max. 100 år fra bark

Figur 11. Vedartsanalys.

Anl. nr	Kontext	¹⁴ C BP	Kalibrerat 1 σ	Analysnummer
A14	Grop	1137±31	880AD (68,2%) 975AD	Ua-59503
A15	Grop	1167±31	770AD (63,4%) 900AD 920AD (4,8%) 940AD	Ua-59502
A21	Härd	1578±31	420AD (68,2%) 540AD	Ua-59501
A10	Härdrest	392±29	1440AD (56,3%) 1510AD 1600AD (11,9%) 1620AD	Ua-59504

Figur 12. ¹⁴C-datering.

Figur 13. Anläggning A14 i profil, från sydost. Foto: Jimmy A Karlqvist.

För att få bättre kontroll över vad som dateras och undvika prov av hög egenålder gjordes dessförinnan en vedartsanalys av Thomas Bartholin, Scandinavian Dendro Dating (figur 11). Resultatet visade att tre av proverna hade hög egenålder och att dateringar sträckte sig från folkvandringstid till tidigmodern tid (figur 12). Den mest avvikande dateringen var härd A21 vilken fick en datering till folkvandringstid–vendeltid. Den fjärde och sista dateringen hör sannolikt ihop med den by-/gårdstomt som finns registrerad.

Slutsatser och utvärdering

Lämningarna A2, A5, A7, A8, A10, A19 och 20 tolkas i huvudsak höra samman med den intilliggande by-/gårdstomten (RAÅ Stora Tuna 1220). Tomten finns belagd i historiska källor och bör åtminstone vara från mitten av 1600-talet. Den var inte känd sedan tidigare och nyregistrerades i FMIS i samband med förundersökningen. Anläggning A10 fick en äldre datering (senmedeltid). Trots provets relativt höga egenålder finns därmed en indikation att gården kan ha uppförts tidigare än 1640-talet. Anläggning A5 vilken inte togs fram i sin helhet tolkades vara en bortplöjd stensyll vilken kan härröra från nyss nämnda gård. Alternativt kan A5 vara från den gård som syns på 1848 års karta, men där överensstämmer inte heller kartan med anläggningens placering.

Lämningarna A11, A12, A14, A15 och A21 tolkas i huvudsak höra samman med intilliggande blästbrukslämning (RAÅ Stora Tuna 216:1). Några anläggningar kopplade till blästbruket har inte tidigare påträffats i området.

De slaggstycken som påträffades i anläggningarna A14 och A15 var av typen reduktionslagg. En av dessa, F19, är del av en bottenskälla, vilken påträffades i anläggning A14 (figur 13). Delen kan vara en del av skällans ytterkant. Skållan ser i så fall ut att ha haft en rundad lite kantig form och antagligen varit jämförelsevis stor, 0,15 meter tjock. Bottenskållan hade avtryck från ved eller kol. De insamlade fragmenten av ugnsfodring från A14 (F18) bestod av två förglasade insidor samt ett mer rödfärgat fragment som inte uppvisade tecken

på att ha utsatts för lika hög temperatur som nyss nämnda och har troligtvis funnits längre ifrån blästeröppningen.

Det finns således både bitar av bottenskällor och ugnsvägg, men inte något tydligt spår av den ugn som måste ha legat i närheten. Gropen A14 innehåller mycket slagg men är snarast en igenfylld täktgrop eller ett fundament under en ugn. A15:s form liknar en fördjupning för en mindre ugn med intilliggande arbetsgrop, sådana har tidigare dokumenterats på Tunaslätten (Carlsson 1994). Men där borde ha funnits mer rödbränd lera och ugnsväggsbitar om det varit resterna av en ugn.

Om man tar med det faktum att provet från A15 hade en relativt hög egenålder hamnar dateringarna av anläggning A14 och A15 i vikingatid. Detta är en period då järnframställningen i Dalarna bedrivits i omfattande skala (Carlsson 2016:332).

I närområdet finns Sellnässjön vilken troligtvis var platsen för den sjö- eller myrsmalm som behövdes för att framställa järn. Strax nordväst och nordost om undersökningsområdet och Smedjebacksvägen finns två ytterligare blästbrukslämningar Stora Tuna 217:1 och Stora Tuna 237:1 registrerade. Troligtvis har de påträffade lämningarna anknytning till dessa.

Fornlämningens utbredning är till stora delar avgränsad åt sydväst, men söder och öster om undersökningsområdet kan det finnas ytterligare lämningar. På en blästplats bör det förutom ugn ha funnits slaggvarp, rostplats, kolupplag alternativt kolningsgrop. Det finns även indikationer på äldre aktiviteter i och med att härd A21 fick en avvikande datering till folkvandringstid–vendeltid. Framtida markarbeten i området bör därmed övervakas av arkeologisk expertis.

Inga boplatslämningar avseende RAÄ Stora Tuna 2016:2 påträffades, endast ett lösfynd i form av ett fragment av slagen kvarts.

Utvärdering i förhållande till undersökningsplanen

Utvärderingen av undersökningen har gjorts i förhållande till den av länsstyrelsens godkända undersökningsplan. Dalarnas museum anser sig ha uppnått det i undersökningsplanen angivna syftet med undersökningen i och med fältarbetet och föreliggande basrapport. Den tidplan som upprättades i undersökningsplanen har hållits. Den metod som angivits i undersökningsplanen var också den metod som kom att användas i fält. Undersökningens syfte var att fastställa och beskriva fornlämningens karaktär, tidsställning, utbredning, omfattning, sammansättning och komplexitet med hjälp av ett vetenskapligt arbetssätt. Resultat och tolkning av undersökningen syfte har följaktligen presenterats i basrapporten. Lämningarna som framkom var betydligt fler än vad som hade räknats med. De ligger dolda under mark och går därför inte att avgränsa utan undersökning, vilket föranleder att framtida markarbeten i området bör övervakas av arkeologisk expertis.

Analyserna har utförts enligt undersökningsplanen. Ett representativt urval av fynden samlades in, vilka efter bedömning antingen sparats eller kasserats. Redovisning av utförd arkeologisk undersökning med tillhörande shapefiler har skickats till länsstyrelsen samt Riksantikvarieämbetet. Rapporten har även anpassats till de av länsstyrelsen prioriterade målgrupperna, Länsstyrelsen Dalarna och beställarna.

Sammanfattning

Med anledning av att Trafikverket avser att anlägga en gång- och cykelväg inom fastigheten Fagerbacken 1:5 i Stora Tuna socken har Dalarnas museum genomfört en arkeologisk förundersökning. Förundersökningen innefattade en yta på omkring 2 700 kvadratmeter och kom att beröra två fornlämningsområden, blästbrukslämning RAÄ Stora Tuna 216:1 och boplats RAÄ Stora Tuna 216:2, samt den nyregistrerade by-/gårdstomt RAÄ Stora Tuna 1220. Syftet var att fastställa och beskriva fornlämningens karaktär, tidsställning, utbredning, omfattning, sammansättning och komplexitet. Förundersökningen bestod främst av söschaktsgrävning och lämningarna dokumenterades i plan och profil. Totalt grävdes fyra schakt. I schakt 1 påträffades flertalet lämningar som bedömdes vara av by-/gårdstomts- samt blästbrukskaraktär. Lämningarna bestod av gropar, stolphål, kulturlager, diken, härd och rester efter järnframställning samt en husgrund. Blästplatsen daterades till vikingatid.

Dalarnas museum förordar inga ytterligare åtgärder för det aktuella arbetsföretaget, men framtida markarbeten i området bör övervakas av arkeologisk expertis då lämningarna bara är delvis avgränsade.

Referenser

- Carlsson, Eva (1994). Järnframställning på Tunaslätten. Påbyggnadskurs, Arkeologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Carlsson, Eva (2016). Blästor och smeder. I: *Dalarnas hembygdsbok 2016*. Dalarnas Fornminnes och Hembygdsförbunds Årgång 86. Falun.
- Klotz, Eva. 2006. Rapportsammanställning över tillvarataget material från fornminnesinventeringen 1991 i Stora Tuna socken, Dalarna. RAÄ. RAÄ Dnr 321-1441-2006.
- Sör Sellnäs med Finngårdarna*. 2008. Borlänge: Intresseföreningen för Gamla skolan i Halvars.

Arkiv

- Dalarnas museums arkiv, Karlén, A (1929). DM015214.
- FMIS, Fornsök, www.fmis.raa.se
- LMV. Lantmäteriets historiska karttjänst. www.lantmateriet.se. Lantmäteristyrelsens arkiv, akt: U46-23:u3:21, samt akt 20-stu-253

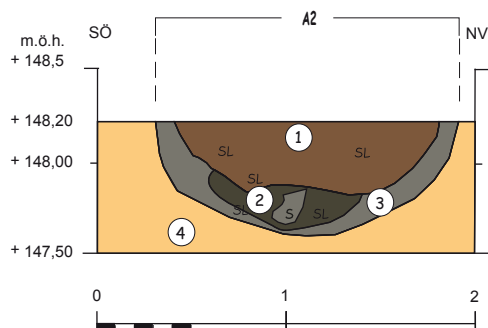
Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	413-8702-2017
Socken:	Stora Tuna
Fornlämning, raä nr:	Stora Tuna 216:1–2, 1220
Fastighet:	Fagerbacken 1:5
Koordinater, SV: (SWEREF99 TM)	N: 6697459 E: 522257
Höjd (RH 2000):	139,65–148,3
Inmätning:	RTK-GPS
Vedartsanalys:	Thomas Bartholin, Scandinavian Dendro Dating
¹⁴ C-analys:	Ångströmlaboratoriet, Uppsala Universitet
Utförandetid:	180507–180509
Total yta:	2618 m ²
Undersökt yta:	595 m ²
Schaktlängd:	118 m
DM projektnummer:	1666
DM diarienummer:	26/18
DM fotoaccession:	2018/5, 59 foton
DM fyndaccession:	24463, 3 fyndposter
Arkeologisk personal:	Jimmy Axelsson Karlqvist Mattias Frisk
Fältarbetsledare:	Jimmy Axelsson Karlqvist
Projektansvarig:	Jimmy Axelsson Karlqvist

Dokumentationsmaterialet i form av shape-filer och 7 profilritningar förvaras på Dalarnas museum.

Bilaga 1 Anläggningsbeskrivningar

Anläggning nummer A1, A3, A4, A6, A9, A13, A16, A17 och A18 har utgått.

- 1 Brun silt med kakel, yngre rödgods, och enstaka slaggbitar
- 2 Svartbrun fuktig silt med inslag av lera, träkol, och slagg och bränd lera.
- 3 Gråbrun kompakt lerig silt med inslag av tegelkross
- 4 Naturlig mark

Figur 1. A2, grop. Profil skala 1:40.

Avfallsgrop A2

Grop med oval form i plan, vilken påträffades i nordöstra delen av schakt 1. Troligtvis en avfallsgrop (figur 1).

Längd: 2,6 meter
Bredd: 1,8 meter
Djup: 0,6 meter
Höjd: 148,20 m.ö.h.
Schakt: 1

Husgrund A5

Nedgrävningens form i plan var rektangulär till kvadratisk, med rundad till oregelbunden bottenform (figur 2). Anläggningen tolkas vara

Figur 2. A5, spår av stensyll. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist

rester efter en bortplöjd stensyll. Fyllningen bestod av grå silt och sand med inslag av tegel och buteljglas. Vid handgrävning av vissa delar noterades tydliga stenlyft, vilka var ca 0,1–0,15 meter djupa. I fyllningen påträffades fynd i form av glas och inom anläggningens avgränsning anträffades även ett skaft från en kritpipa.

Längd: ca 18 meter
Bredd: 0,5–0,7 meter
Djup: 0,1–0,15 meter
Höjd: 148,40 m.ö.h.
Schakt: 1

Grop A7

Grop med oval form i plan och oregelbunden bottenform (figur 3). Fyllningen bestod av brun sandig silt, med inslag av tegelkross och enstaka kolfläckar. I fyllningen påträffades fynd i form av slagg och yngre rödgods.

Längd: 1 meter
Bredd: 0,5 meter
Djup: 0,23 meter
Höjd: 148,40 m.ö.h.
Schakt: 1

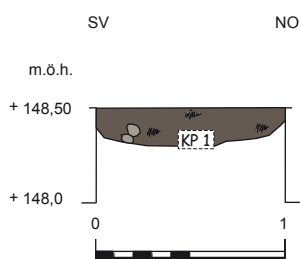

Figur 3. A7, grop. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

Stolphål A8

Stolphål, oregelbunden till oval form i plan, med rundad bottenform. Fyllning bestod av brun silt med inslag av småsten samt kol från förmultnad eller brunnen rot. I fyllningen påträffades fynd i form av yngre rödgods och slagg.

Längd: 0,6 meter
Bredd: 0,6 meter
Djup: 0,18 meter
Höjd: 148,40 m.ö.h.
Schakt: 1

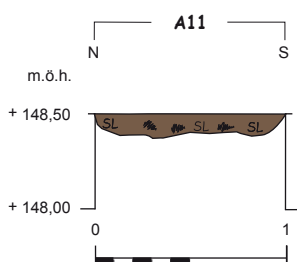

Figur 4. A10, härd. Profil, skala 1:40.

Härd A10

Rest av härd, med rundad till oregelbunden form i plan, Bottenformen var plan till något oregelbunden med vertikala sidor. Fyllningen bestod av gråsvart silt, lera och träkol, med en koncentration av kol centralt i anläggningen. I fyllningen påträffades slagg samt bränd lera (figur 4).

Längd: 2,2 meter
 Bredd: 1,5 meter
 Djup: 0,2 meter
 Höjd: 148,50 m.ö.h.
 Schakt: 1

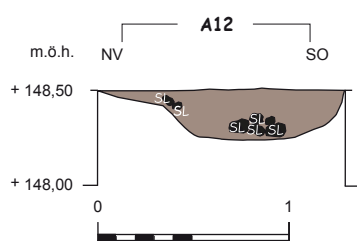

Figur 5. A11, grop. Profil, skala 1:40.

Grop A11

Grop med oregelbunden form i plan och botten (figur 5). Fyllning bestod av grå silt med infiltration av kol. I fyllningen påträffades slagg, bränd lera samt skärvsten.

Längd: 1 meter
 Bredd: 1 meter
 Djup: 0,12 meter
 Höjd: 148,50 m.ö.h.
 Schakt: 1

Figur 6. A12, Grop. Profil, skala 1:40.

Grop A12

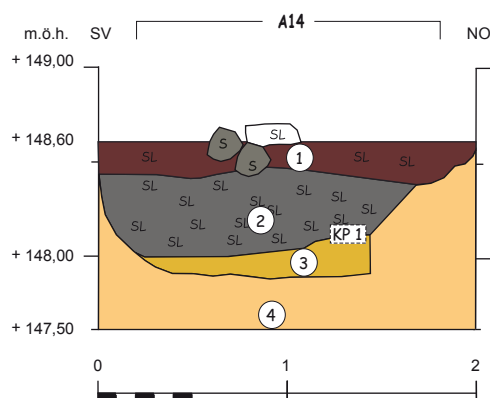
Avlång grop med oregelbunden form i plan och rundad bottenform (figur 6). Fyllning bestod av svartbrun sandig silt och där påträffades slagg.

Längd: 1,2 meter
 Bredd: 0,55 meter
 Djup: 0,25 meter
 Höjd: 148,50 m.ö.h.
 Schakt: 1

Grop A14

Grop med rundad till rektangulär form i plan, och plan bottenform. Anläggningen bestod av tre tydliga, separata lager (figur 7). Det övre var, 0,1–0,2 meter tjockt, och utgjordes av gråsvart silt infiltrerad av matjord med inslag av lera och större bitar slagg. Det mellersta lagret var, ca 0,4 meter tjockt, vilket bestod av svartbrun silt och träkol samt slagg. Det undre lagret var, cirka 0,1–0,15 meter tjockt, och bestod av rostfärgad, grovkornig sand med inslag av lera. Materialet bestod av stora mängder slagg samt ugnsväggsfragment.

Längd: 2,4 meter
 Bredd: 2,2 meter
 Djup: 0,7 meter
 Höjd: 148,60 m.ö.h.
 Schakt: 1

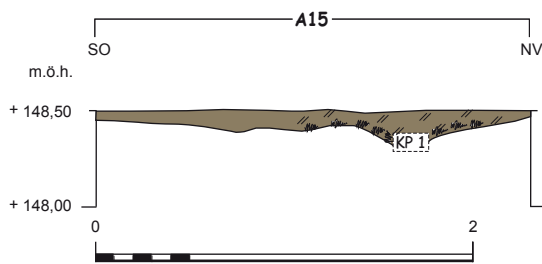

- 1 Gråsvart silt och lera med inslag av slagg.
- 2 Svartbrunt slagglager med stort inslag av träkol.
- 3 Orange grovkornig sand med inslag av lera.
- 4 Beige naturlig lera.

Figur 7. A14, grop. Profil, skala 1:40.

Grop A15

Grop rundad till oregelbunden form i plan. Anläggningen har en flack bottenform med en fördjupning i NV. Fördjupningen hade en rundad bottenform och innehöll slagg och kol likt resterande del av anläggningen (figur 8). Fyllning bestod av grå silt och lera. Tunna strimmar av järnutfällning synliga i profil. Svart lins i botten av fördjupningen. ¹⁴C taget.

Figur 8. A15, grop. Profil, skala 1:40.

Anläggningen tycks fortsätta, om än kort, in i södra schaktväggen.

Längd: 2,3 meter
 Bredd: 0,8 meter
 Djup: 0,1 meter
 Höjd: 148,50 m.ö.h.
 Schakt: 1

Stolphål A19

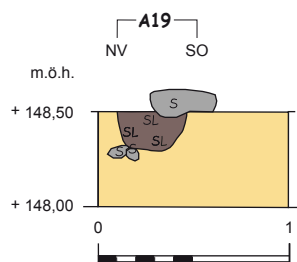
Stenskott stolphål med rund form i plan och flack botten. Fyllningen bestod av grå silt och lera (figur 9). Delar av stolpen fanns bevarad i form av gren/kvistfragment samt en trä/plankbit som underlag i botten. I fyllningen påträffades fynd i form av yngre rödgods.

Längd: 0,35 meter
 Bredd: 0,35 meter
 Djup: 0,2 meter
 Höjd: 148,0 m.ö.h.
 Schakt: 1

Kulturlager A20

Del av kulturlager, bestående av två större stenar i plan samt en mindre ansamling av skörbränd sten. Lagret var delvis skuret av dike A18 i öst. Lagret bestod av kolinfiltrerad, brunbeige sandig silt. Lagret utgör eventuellt ett stampat jordgolv. En tydlig avgränsning fanns i väst, möjligtvis en vägglinje. Endast fynd av bränd lera påträffades.

Längd: 1,6 meter
 Bredd: 3,2 meter
 Djup: 0,1 meter
 Höjd: 148,0 m.ö.h.
 Schakt: 1

Figur 9. A19, stolphål. Profil, skala 1:40.

Figur 10. A21, härd. Foto: Mattias Frisk.

Härd A21

Rest av härd, med oval till oregelbunden form i plan. Bottenformen var plan till något oregelbunden. Fyllningen bestod av gråsvart silt, träkol och slagg (figur 10).

Längd: 0,3 meter
 Bredd: 0,3 meter
 Djup: 0,05–0,1 meter
 Höjd: 148,0 m.ö.h.
 Schakt: 1

Dike A22

Dike med rektangulär form i plan. Lätt rundad bottenform. Diket låg i öst-västlig riktning och tolkas som ett dräneringsdike.

Längd: 8 meter
 Bredd: 0,4 meter
 Djup: 0,05–0,1 meter
 Höjd: 146,18–147,12 m.ö.h.
 Schakt: 2

Dike A23

Dike med rektangulär form i plan. Lätt rundad bottenform. Diket låg i nordvästlig-sydostlig riktning och tolkas som ett dräneringsdike.

Längd: 4,5 meter
 Bredd: 3,5 meter
 Djup: 0,05–0,1 meter
 Höjd: 139,0–139,35 m.ö.h.
 Schakt: 4

Dike A24

Stenfyllt dike vilken skar genom FU-schaktet och låg i NV-SO riktning. Något rundad bottenform. Fyllning av natursten ca 0,05–0,1 meter stora. Enstaka slaggbitar påträffades, samt spikar och plastdetaljer. Bedöms utgöra ett recent dike.

Längd: 7,8 meter
 Bredd: 1,8 meter
 Djup: 0,2–0,3 meter
 Höjd: 148,50 m.ö.h.
 Schakt: 1

Bilaga 2 Fyndlista

Nr:	Sakord:	Special- benämning:	Del:	Material:	Teknik:	Vikt g :	Antal:	Frag:	Anl:	Kommentar	Reg.antl.:	Fynd inm. nr
1	Fat			Keramik	Yngre rödgoods	45,5	1	2	A7			F559
2	Fat			Keramik	Yngre rödgoods	17,2	1	1	A7			F559
3	Ugnsvägg			Lera	Drejat	9,0	2	2	A7	Kasseras		F559
4	Slagg			Slagg	Drejat	12,3	1	2	A7	Kasseras		F559
5	Ugnsvägg			Lera		37,6	1	5	A11	Kasseras		F560
6	Slagg			Slagg		339,9	3	3	A10	Kasseras		
7	Ugnsvägg			Lera		44,9	1	1	A10	Kasseras		
8	Pipa	Kritpipa	Skافت	Kritlera		4,4	1	1	Lösfynd	Kasseras		F558
9	Fat			Keramik	Yngre rödgoods	75,9	1	1	A19			F566
10	Slagg			Slagg		818,6	1	1	A15	Kasseras	Ev. smide	F564
11	Råämne			Järn		143,6	1	2	A12	Kasseras		F561
12	Slagg			Slagg		524,6	12	12	A12	Kasseras		F561
13	Ugnsvägg			Lera		127,0	1	1	A2	Kasseras		F557
14	Slagg			Slagg		159,3	1	1	A2	Kasseras		F557
15	Tegel			Lera		422,0	1	1	A2	Kasseras		F557
16	Kakel			Lergods		1502,7	1	16	A2	Kasseras		F557
17	Slagg			Slagg		931,7	5	5	A14	Kasseras		F595
18	Ugnsvägg			Lera		53,9	3	3	A14	Kasseras		F595
19	Slagg		Botten- skålla	Slagg		3055,3	1	1	A14	Kasseras		F595
20	Spik			Järn		200,6	12	12	Det.	Kasseras		
21	Ugnsvägg			Lera	Smitt	23,4	1	1	Det.	Kasseras		
22	Kittel		Mynning samt buk	Järn	Smitt	173,7	1	1	Det.	Kasseras		
23	Sölja			Järn	Smitt	14,0	1	1	Det.	Kasseras		
24	Beslag			Järn	Smitt	212,1	3	3	Det.	Kasseras		
25	Hästska			Järn	Smitt	74,3	1	1	Det.	Kasseras		
26	Märla			Järn	Smitt	81,2	2	2	Det.	Kasseras		
27	Slagg			Slagg		664,0	8	8	Det.	Kasseras		
28	Ugnsvägg			Lera		259,4	4	4	Det.	Kasseras		
29	Råämne			Järn		122,7	1	1	Det.	Kasseras	Smidesämne.	
30	Lupp			Järn		854,9	1	1	Det.	Kasseras	Ev. Lupp.	

Det. = Detektorfynd

Dalarnas museum

Postadress

Box 22, 791 21 Falun

Besöksadress

Stigaregatan 2-4, Falun

Tel 023-666 55 00

info@dalarnasmuseum.se

www.dalarnasmuseum.se